

TÁRSULATI ÜGYEK.

Fegyzőkönyvi kivonatok a társulat üléseiről.

I.

KÖZGYÜLÉS.

1877 január 17-ikén. A m. tudom. Akadémia kis termében.

Elnök: THAN KÁROLY.

(I.) Elnök a közgyűlés megnyitása-
kor ama beszédet mondja el, melyet a je-
len füzet elején közlünk. Azután így folytatja:
„Végül, mielőtt e díszes helyet elhagy-
nám, engedje meg a t. Közgyűlés, hogy az
irántam már több ízben tanúsított kitüntető
bizalomért forró köszönetemet fejezhessem
ki. Hálátlan volnék, ha ugyanez alkalommal
a társulat tisztviselőinek, első sorban titká-
rainak, a választmányak és az egyes bi-
zottságoknak buzgó közreműködéséről meg
nem emlékezném. A buzgóság, melyet a
társulat ügyeinek előmozdításában kifejtettek,
nem pusztán a kötelesség érzetéből, hanem
azon emelkedett indokból veszi eredetét,
mely határt és áldozatot nem ismer, midőn
nemes czélok előmozdításáról van szó. Fo-
gadják Önök is benső köszönetem nyilván-
nitását szíves közreműködésükért, mely állá-
somat nemcsak megkönnyítette, hanem azt
oly fényre vette körül, mely épen az Önök
tevékenységét a legszebb világításban tűn-
teti fel. Ezennel van szerencsém a közgyű-
lést megnyitottnak nyilvánítani s egyszer-
smind a lefolyt idő tartamára reám ruházott
megbízást a t. Közgyűlés rendelkezésére
bocsátani.

Ez után az elnök előterjeszti a közgyű-
lés napirendjét, bemutatja a múlt közgyűlés
hitelesített jegyzőkönyvét s a mai gyűlés
jegyzőkönyvének hitelesítésére E m i c h
Gusztáv, N i k l Mihály és Dr. B e n e R u-
dolf urakat kéri fel.

Erre a tiszti jelentések, ú. m. a titkári,
a pénztárnoki és könyvtárnoki jelentések
felolvasása következett im e sorrendben:

II.

TITKÁRI JELENTÉS

— Szily Kálmántól. —

Tisztelt Közgyűlés! Most 3 éve, 1874
január 21-én tartotta a természettudományi
társulat utolsó tisztújítását. Az akkor válasz-
tott tisztikar megbízatási ideje a jelen órá-
ban le jár.

De mielőtt a kitüntető polczról, melyre
a t. társulat bizodalma bennünket helyezett,
lelépnénk, még egy utolsó kötelességet kell
teljesítenünk. Számot kell adnunk a társu-
lat 3 évi működéséről; és a t. közgyűlés

Természettudományi Közöny. IX. kötet. 1877.

feladata lesz megítélni, vajjon az elért siker
megfelelt-e a jogos várakozásoknak.

Nehogy az előterjesztés terjedelme és
időtartama az áttekintést megnehezítse, csu-
pán csak az eredmények elsorolására fogok
szorítkozni és mellőzni fogom az egyes közbe-
eső stadiumok fölemlítését, a mit annnyival
inkább tehetek, minthogy az évenkénti köz-
gyűléseken úgy is volt alkalmam az egyes
évek eredményeiről részletesebben szólni.

Társulatunk működése a következőkben
nyilvánul: 1) *gyűléseiben*, 2) *a megbiadásból
véghezvitt kutatásokban*, 3) *kiadványaiban*,
4) *könyvtára gyarapodásában és használá-
tában*, 5) *tagjaihoz való viszonyában*. Ebben
a sorrendben fogom tenni előterjesztéseim-
et is.

I. Gyűlések.

A lefolyt 3 év alatt társulatunk össze-
sen 78 gyűlést tartott, köztük 3 közgyűlést,
ú. m. 1874-, 1875- és 1876-ban, mindenkor
január harmadik szerdáján.

Szakülés tartatott összesen 22, s ezeken
26 különböző egyéntől összesen 56 dolgozat
terjesztett elő, ú. m. Balogh Kálmántól 5,
Borbás Vinczétől 3, Dobránszky Pétertől 1,
Dux Adolftól 1, Grósz Lipóttól 1, Heller
Ágosttól 1, Herman Ottóttól 3, Hirschler
Ignácztól 1, Hógyes Endrétől 3, Kosutány
Tamástól 2, Kohn Gyulától 1, Krenner Józ-
sándortól 3, Kriesch Jánostól 2, Kurländer
Ignácztól 1, Lengyel Bélától 3, Lóczy Lajos-
tól 1, Morgenstern Henrikől 1, Ónody Ber-
talántól 1, Pillitz Vilmostól 2, Rózsahelyi
Aladártól 1, Schmidt Sándortól 2, Schuller
Alajostól 4, Staub Mórtól 2, Szily Kálmán-
tól 5, Wartha Vinczétől 5, Zsigmondy Bé-
lától 1; 26 előadótól 56 előterjesztés.

Ha e névsort kissé figyelmesebben át-
tekintjük, egy sajnálatos tény azonnal szem-
münkbe ötlök. A míg az előadások legfőbb
contingensét az egyetem, műgyetem és a
nemzeti muzeum szolgáltatja, az alatt a kö-
zépiskolai tanári kart feltűnő csekély számmal
látjuk képviselve. Pedig fővárosunkban
van 5 főgymnasium, 4 főreáliskola és több
jeles készültsegű tanárral dicsekedő polgári
iskola. Ezeknek legalább is 30 tanár műkö-
dik, kiknek hivatásszerűleg a természettudo-
mányokkal kell foglalkozniok. És mégis a
lefolyt három év alatt alig hallottuk 4- vagy
5-nek szavát társulatunk szakülésein. Ha tag-

társaink a középiskolái tanári kar köréből csupán társulatunktól vonulnának vissza, és egyebütt annál élenkebben és mélyebben csoportosulnának, úgy ez a természettudományi társulat titkárának fájhatna ugyan, de elvégre még sem lenne oka panaszra. Azonban ugyanaz a panaszz hallatszik felénk magának a középiskolai tanáregyletnek köréből, sőt már a napi lapok hasábjairól is. Itt tehát egy csakugyan létező és mélyebben gyökerező bajnak tapintunk az érre. Orvoslása nincs ugyan hatalmunkban, de annyit talán remélhetünk, hogy a tény jó akaratú constatalása és az abból folyó felbuzdulás mégis talán enyhíthetnek rajta.

A lefolyt 3 év alatt a társulat 26 estén rendezett tudományos előadásokat a művelt közönség számára. E 26 *Természettudományi Estélyen* 19 különböző előadótól összesen 28 előadás tartott, ú. m.: Balogh Kálmántól 1, Császár Károlytól 1, B. Eötvös Lorándtól 1, Heller Ágosttól 1, Herman Ottótól 3, Horváth Miklóstól 1, Klein Gyulától 1, Klug Nándortól 1, Krenner József Sándortól 1, Lengyel Bélától 5, Navratil Imrétől 1, Paszlavszky Józseftől 1, Pulszky Ferencztől 1, Rodiczky Jenőtől 1, Szabó Józseftől 2, Szily Kálmántól 1, Than Károlytól 1, Thanhoffer Lajostól 2, Wartha Vinczétől 2. Összesen 28.

A társulat választmánya, tapasztalva a fővárosi közönség érdeklődését ez előadások iránt, a jelen téli időszak beálltával az addigi egyes, szakgatott előadások helyett, gyorsan egymásra következő estéken, 2-3 előadásból álló kis ciklusok tartását léptette életbe, mindenik előadónak annyi estét engedvén át, a mennyi alatt a szorosán körvonalazott s terv szerint megvalósított tárgyat kellőképen kifejtheti. Így a lefolyt évben létre jött tehát az is, a mit Szabó József már 1860-ban indítványozott először, „hogy a társulati működés népszerűsítése és a természettudományok terjesztése érdekében azon előadásokon kívül, melyeket akkoráig tartottak, előadási ciklusok is tartatnának népszerű modorban a nagy közönség számára.“

Társulatunk igazgatói organuma, a 24 tagú *választmány* a lefolyt 3 év alatt 27 ülést tartott, s ezeken a kormánytól leérkezett rendeleteket, a tudományos megbízásokat, a társulati kiadványokat, a tagok indítványait és a folyó ügyeket tárgyalta és intézte el. Legfontosabb tárgyalásai közé tartoztak:

2. A társulat megbízásából tett tudományos kutatások.

A lefolyt triennium alatt a társulat a következő természettudományi buvárlatok tételére adott megbízást (egy azóta időközben visszavont megbízást fel nem említve):

1. Megbízta *Hazslinszky Frigyes* urat, az eperjesi főtanoda igazgató-

ját „Magyarország és társországi kryptogám Flórájának leírásával.“ Tiszteletdíja a törvényhozásilag megszavazott országos segélyből 2000 frt.

2. *Dr. Kosutány Tamás* urat, a magyar-óvári gazdasági főtanintézet tanárát „Magyarország nevezetesebb dohányfajainak kémiai elemzésével.“ Tiszteletdíja az országos segélyből 2000 frt.

3. *Dr. Krenner József Sándor* műegyetemi tanár urat, a m. nemzeti muzeum ásványtani őrét: „A magyar koronához tartozó országok összes ásványainak részletes leírásával.“ Tiszteletdíja az országos segélyből 2000 frt.

4. *Maderspach Livius* urat, a herzétei vasgyár igazgatóját: „Magyar és Erdélyország ércfekhelyeinek leírásával.“ Tiszteletdíja az országos segélyből: 2000 frt.

5. *Dr. Plósz Pál* budapesti egyetemi tanár és *Dr. Csánády Gusztáv* keszthelyi gazdasági intézeti tanár urakat „a balatonvidéki borok kémiai megvizsgálásával és ezzel kapcsolatosan több borászati kérdés tanulmányozásával.“ Tiszteletdíjak az országos segélyből 1500 frt.

6. *Dr. Ulbricht Richard* urat, a m.-óvári gazdasági főtanintézet tanárát „a bor- és must-elemzés módszereinek kritikai megvizsgálásával.“ Tiszteletdíja az országos segélyből 1000 frt.

7. *Dr. Entz Géza* urat, a kolozsvári egyetem tanárát: „Alak- és élettani tanulmányokkal a protozoák köréből.“ Tiszteletdíja a *Semsey Andor* úr által adományozott pályadíjból 500 frt.

8. *Mocsáry Sándor* urat, a nemzeti muzeum állattani osztályának őrségédét „a magyarországi levél- és fadarazsak monographiájának megírásával.“ Tiszteletdíja a *Semsey Andor* úr által adományozott pályadíjból 500 frt.

9. *Szinyey József* urat, az egyetemi könyvtár első őrét „a magyar természettudományi és matematikai irodalom bibliographiájának megírásával.“ Tiszteletdíja a társulat által *Toldy Ferencz* emlékére kitűzött pályadíjból 100 darab arany.

E nagyobb szabású megbízásokon kívül, melyeknek tiszteletdíjai összesen 11500 frtra és 100 darab aranyra rúgnak, még a következő tudományos megbízásokat adta ki; ú. m.

10. Kiküldötte 1875. április hónapban *Krenner* választmányi tagot és *Petrovits* másodtitkárt „a zsadányi meteorhullás körülményeinek feljegyzésére és a netán még fellelhető darabok összegyűjtésére. A zsadányi meteor kémiai elemzésével *Dr. Wartha*, ásványtani megvizsgálásával *Dr. Krenner* műegyetemi tanár urakat bízta meg.

11. Megbízta *Dr. Pillitz Vilmos* műegyetemi magántanár urat „a Babo-féle

mustermérő és a cukormérő adatai között mutatkozó eltérések okának kiderítésével“. (Vizsgálatainak eredményei megjelentek a Természettudományi Közöny 1876-dik évi folyamában.)

12. Megbízta L ó c z y L a j o s urat, a nemzeti muzeum őrségédét „a baráthegyi őskori barlang megvizsgálásával és leírásával“. (Megjelent a Természettudományi Közöny 1877-dik évi januári füzetében.)

13. P u n g u r G y u l a, szilágy-nagyfalusi lelkész urat „Magyarország tücsök-fajairól teendő élettani tanulmányokkal“.

És végre a lefolyt triennium alatt indította meg a hulló csillagok rendszeres megfigyelését az ország különböző részeiben. Társulatunk megbízásából, illetőleg fölkérésére Selmezbányán S c h w a r z O t t ó és K u b a c s k a H u g ó tanár urak, Szathmártt előbb T ó t h M i k e, jelenleg B e r e c z J á n o s tanár úr, Hold-Mező-Vásárhelyt Nagy T a m á s tanár úr és Zágrábban S t o z i r J á n o s tanár úr az időszakos csillaghullásokat rendszeresen figyelik. A megfigyelések eredményeit átszámítja és egybe állítja K o n k o l y M i k l ó s tagtársunk Ó-Gyallán.

Társulatunk életében, t. közgyűlés, sok örvendetes mozzanattal találkozunk; de meggyőződésem szerint, egyik sem oly örvendetes közöttük, mint épen ez a serény tudományos munkálkodás, melyre társulatunk az ő megbízásai által adott lendületet. Ez oly munkásság, t. közgyűlés, melyre maga ez a hatalmas akadémia is méltán büszke lehetne.

3. A társulat kiadványai.

Áttérek e három év alatti *kiadványaink* elsorolására és rövid méltatására.

Társulatunk jelenleg 4 különböző irodalmi vállalatot tart fenn; kettő közülök korábbi kezdetű, kettő pedig a lefolyt trienniumban indult meg.

Legrégibb a *Természettudományi Közöny*, mely most már IX-ik évfolyamát járja. Nemcsak legrégibb, de társulatunk fennállítására és a természettudományi ismeretek elterjesztésére legfontosabb is. A lefolyt 3 év alatt 36 füzet (53—88) jelent meg belőle 92 ívnyi tartalommal. E 3 kötetben 94 nagyobb dolgozat és 351 apróbb közlemény, összesen 445 cikk foglaltatik 90 munkatárstól. Nyomatuk 4800 példányban, s minthogy a társulat tagjai az évdíj fejében kapják, el is kelt tisztára.

Utána következik korrendben „a természettudományi könyvkiadó vállalat“, melyet társulatunk 1872-ben indított meg, s melyet 1875 óta a m.tud. Akadémia évenként 2000 frttal segít. Eddigél 12 kötet jelent meg belőle: 3 közülök még előbb, 9 pedig az imént lefolyt trienniumban. Ez utóbbiak a következők:

Darwin: „A fajok eredete“ II-dik kötet 23 iv. Tyndall: „A hó mint mozgás“ 39 iv: Helmholtz: Népszerű tudományos előadások 25 iv. — Természettudományi Értekezések 23 iv. Proctor: Más világok mint a miénk 16 iv. Lubbock Történelem előtti idők. Két kötet 47^{1/2} iv. Greguss Gyula: Összegyűjtött értekezései 26 iv. Johnson: Hogy nő a vetés 27; Összesen 226^{1/2}.

E kötetek rendszerint 1600 példányban nyomtatnak; a két utolsó azonban 2000 példányban adatott ki, minthogy Greguss Gyula összegyűjtött értekezései, mint soron kívüli jutalom-kötet, könyváru forgalomba is bocsátattak; Johnson művéből pedig a földművelési miniszterium egy 2-ik, olcsóbb kiadást rendelt meg a gazdasági intézetek tanulói számára.

A könyvkiadó vállalat iránt a közönség részvéte a lefolyt 3 év alatt tetemesen fokozódott. Ugyanis 1874 januárig az I. ciklusra aláírtak 1185-en és az évdíjat befizették 1035-en, vagyis az aláíróknak 87^{0/10}-je. Most pedig, t. i. 1877 januárig a II-ik ciklusra aláírtak, 1458-an, s az évdíjat befizették 1343-an, vagyis az aláíróknak 93^{0/10}-je. Az I. és a II-ik ciklus iránti részvét úgy aránylik tehát egymáshoz, mint 100 a 130-hoz. E 30^{0/10}-nyi szaporodást alkalmasint az akadémia segélyének és a velejáró árleszállításnak köszönhetjük.

A lefolyt trienniumban, t. i. 1874-ben indította meg a társulat harmadik irodalmi vállalatát, az *önálló kutatásokon alapuló természettudományi monographiák sorozatát*. E kutatások és közlemények költségei a társulatunk részére törvényhozásilag megszavazott 4000 frtnyi országos segélyből fedeztetnek. E sorozatból ekkoráig a következő monographiák jelentek meg;

S t a h l b e r g e r E m i l től „az arapály a tümei öbölben“. K r e n n e r J ó z s e f S á n d o r tól: „a dobsinai jégbarlang leírása“. H o r v á t h G e r m á n tól: „Magyarország lygacskáit“. H e r m a n O t t ó tól: „Magyarország pókfaunája“. S c h e n z l G u i d ó tól „Utasítás hulló csillagok figyelésére“.

Sajtó alatt vannak és legközelebb megjelennek:

B a r t s c h S á m u e l-től: „Az Aduna rotatóriái“. K e r p e l y A n t a l-tól: „Magyarország vaskövei“. H e r m a n O t t ó tól: „Magyarország pókfaunája“ II-ik kötet. K o s u t á n y T a m á s tól: „Magyarország nevezetesebb dohányfajai“. És így tovább.

Tisztelt Közgyűlés! Őszintén megvallom, hogy én a társulat kiadványai között az imént említett Önálló Monographiákra vagyok legbüszkébb. Mert egy nagy elterjedésnek örvendő ismeretterjesztő folyóiratot szerkeszteni igen hasznos dolog ugyan, de elvégre is nem valami nagy mesterség. Csak

egy kis szakismeret, egy kis jó akarat és egy kis ügyesség kell hozzá. Angolból, németből kitünő munkákat kiválasztani és jól lefordítani magyarra, szintén igen érdemes foglalkozás, de utóljára is csak irodalmi ismeret és jó magyar stylus kell hozzá. De oly nagy becsü és nagy terjedelmű önálló buvárlatokra lendületet adni, mint a minöre a természettudományi társulat tényleg lendületet adott, ez oly érdem, t. közgyűlés, mely mellett társulatunk többi érdemei mind háttérbe szorúlnak, és egyúttal fényes példa arra, hogy aránylag csekély összeggel milyen fontos eredményeket lehet elérni még Magyarországon is.

Társulatunk legfiatalabb vállalata „A népszerű természettudományi előadások gyűjteménye” csak a múlt év végén indult meg; mindössze 4 füzet jelent még meg belőle.

Ez új vállalat létrejöttét a Természettudományi Estélyek új szervezete és az ott tartott előadások számának megkettőzése tette szükségessé. Eddigél a természettudományi estélyeken tartott előadások, bár a tárgyhalmaz miatt sokszor megkétszese, a Természettudományi Közlönyben láthatnak napvilágot. De ez most már tényleg lehetetlenné vált, ha csak a Közlöny minden egyéb rovatát: a külföldi dolgozatok ismertetését, s az Apróbb Közleményeket végkép ki nem akartuk szorítani. Okvetlenül egy külön vállalatot kellett megindítani. A közönség részvétéről e vállalat iránt még nem lehet jelentést tennem, minthogy a felhívás a vállalat támogatására még csak az ez idei januári füzetrel ment szét. De merem reményleni, hogy a társulat tagjai ettől sem fogják megvonni pártfogásukat.

Összefoglalva a kiadványainkról mondott jelentésem adatait, a lefolyt triennium alatt a természettudományi társulat 376 nyomtatott ívet adott ki, tehát egy-egy évben átlag 125 nyomtatott ívet.

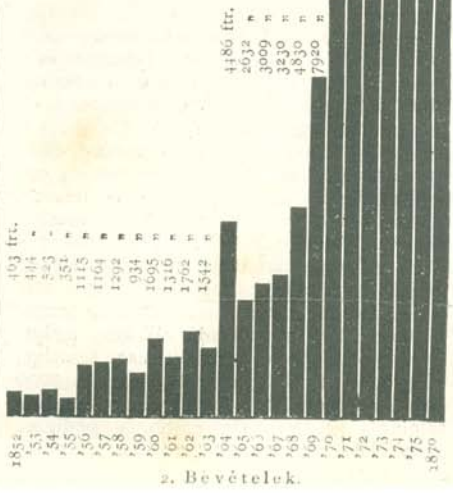
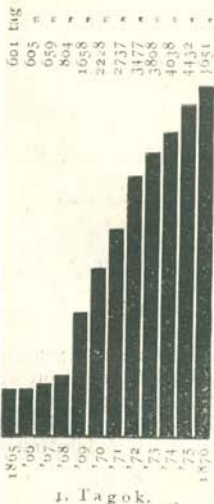
4. Könyvtárunkról

Nekem kevés mondani valóm van; könyvtárnok úr nyomban elő fogja terjeszteni jelentését. Én csak annyit jegyzek fel ide, hogy a szállítás-csere, melyet társulatunk múlt augusztus hó 11-én a Társas Körrel tett, a könyvtár ezélszerű felállítását és az olvasóterem kényelmesebb használatát lényegesen megkönnyítette.

Végül szólanı fogok társulatunk éltetı elemérıl:

5. Tagjaihoz való viszonyáról.

1874 elején társulatunknak volt 66 alapító (örökítı és pártoló) tagja; számuk jelenleg 87. A lefolyt 3 év alatt 21 alapító tagot nyertünk s köztük egy oly nevet, melynek hallatára minden magyar szıve büszkeségben dobban meg: Kossuth Lajos t. Kivüle alapító tagokká lettek: Blathy Ede, Dr. Császár Károly, Gf. Festetics Pál, A fiumei m. k. tengerészeti hatóság, Dr. Gyömörey Vincze, Gubicz Andrásné, Gf. Hadik Béláné, Hetényi Mihály, Jagicza Lajos, Jezovics Károly, Konkoly Miklós, Gf. Kornis Emil, Kriesch János, Ónody Bertalan, Pulszky Ferencz, Sáska Mihály, Semsey Andor, Szüts István, Dr. Wartha Vincze, Zsivora György.

1874 január 21-én a <i>rendes tagok</i> létszáma volt:	3808
1874-ben bevaszlatott	484
1875-ben „	677
1876-ban „	488
És így a létszám lenne:	5457

Azonban, elhalálozás és kilépés következtében, társulatunk vesztett e 3 év alatt 791 tagot; alapító taggá lett a rendes tagok közül 15. Levonandó tehát 806. E szerint a rendes tagok jelenlegi létszáma *4651*, vagyis *843-mal több mint a triennium előtti.*

Az előbbi két rajz igen világosan szembe tünteti a társulat tagjainak számát és a forgó tőke bevételeit az utolsó 12, illetőleg 25 év alatt. Az 1-ső rajz a *tagok számát* ábrázolja, arányos hosszaságokban kifejezve, 1865-től 1876-ig bezárólag, mindenik oszlop fölé oda levén írva az illető évnek megfelelő tagszám is. Különösen szembe ötlik a rögtönös emelkedés 1869-ben; ekkor indult meg t. i. a Természettudományi Közöny. Innét egy aránylag nagy szökkenés 1872-ben, a mikor a Társulat a könyvkiadó vállalatot léptette életbe. 1875-ben megindul a könyvkiadó vállalat 2-ik ciklusa, és erre ismét egy jelentékeny szökkenés. Még szembeütőbbek e viszonyok a 2-ik rajzon, mely a társulat bevételeit (alapítványokból, tagdíjakból, oklevelekből és eladott kiadványokból, de bele nem értve a könyvkiadó vállalat jövedelmeit és az országos segélyt) tünteti elő 1852-től 1876-ig. Egész 1864-ig változó szerencsével, de mindig csak csekély szerencsével foly a társulat élete. 1864-ben ugyan egy tetemes szökkenés, de aztán megint rögtön hanyatlás. Mi okozta 1864-ben e kivételes magasságot? Ez évben Bugát Pál, Scitovszky primás és Haynald érsek összesen 3000 frtra menő alapítványt tettek a társulatnál. Ha ezen örvedetes, de mindenesetre kivételes eseményt leszámítjuk, az 1864-ik év jövedelme sem különb, sőt csekélyebb a szomszéd éveknél. A tartós és következetes emelkedés 1865-ben indul meg. 1868-ig szép csendesen nő; 1869-ben, a Természettudományi Közöny születése évében, rohamos növekedés, a mely még 1870-ben is mutatkozik; 1871-ben megállapodás; de 1872-ben, a könyvkiadó vállalat alapítása évében, ismét bámulatos ugrás. Az emelkedés azóta is folyton folyvást tart, ámbár többé nem oly rapid, mint a megelőző években.

Lehet-e még a társulat tagjainak számát *jelentékenyen* szaporítani? a jövő mutatja meg. De már magában ezen ötödfélezer tagú szövetségben is roppant hatalmas erő rejlik. E hatalmat mindinkább kifejteni és az eddigi, részben extensiv gazdálkodást, hogy úgy mondjam, intensívebbé tenni — ez legyen a nyomunkba lépő tisztikar legfőbb feladata.

III. PÉNZTÁRNOKI JELENTÉS.

— Leutner Károlytól. —

Tisztelt Közgyűlés! A titkár úr kimerítő jelentése után, mely a társulat szellemi gyarapodásáról és folytonos fejlődéséről oly örvedetes képet tárt elénk, — hogy tisztémhez képest a bevételekről és kiadásokról, nemkülönben a pénztár jelenlegi állapotáról beszámolják, — száraz számadataimmal némi szorongással lépnek a tisztelt Közgyűlés elé, ha ugyan e számok is nem a vagyoni gyarapodásról s a társulat szilárdulásáról tennének bizonyosságot.

A szellemiek terén elért sikerrel tehát nem kevésbbé örvedetes vagyoni gyarapodást állíthatok szembe.

Mínthogy a legutóbbi évről szerkesztett s a pénztárvizsgáló bizottság által helyesnek talált részletes számadásom nyomtatásban úgyis a tisztelt Közgyűlés kezeiben van, hogy a *háromévi üzleti* életről annál világosabb képet nyújthassak, legyen szabad, a részletezést mellőzve, egyenesen csak az összes bevételeket és kiadásokat állítani párhuzamba.

A társulat működési ágai szerint a bevételek is négy fő csoportra oszlanak, úgy-mint:

- Alapítványok.
- Forgó tőke.
- Könyvkiadó vállalat.
- Országos segély.

a) Az alapítványi tőke állása:

1873. évvégével	15.693 ft.
1874. „ „	18.551 „ (gyarapodás 18 ⁰ / ₁₀)
1875. „ „	21.330 „ („ 18 ⁰ / ₁₀)
1876. „ „	23.309 „ („ közel 12 ⁰ / ₁₀)

Az alaptőke tehát e triennium alatt 7616 frttal emelkedett, mely összeg 48 százaléknak felel meg.

b) A forgótőke összes bevétele:

1874-ben	15.792 ft.
1875-ben	17.585 „
1876-ban	18.063 „

Az átlagos bevétel tehát e trienniumban évenként 17.146 ft., mely összeg az 1871—73-iki trienniumnak 13.222 frtnyi évi átlagával összehasonlítva, 30 százalék növekedést mutat.

Mínthogy a forgó tőkének legfőbb bevételeit a tagdíjak képezik, nem lesz talán érdektelen a tisztelt Közgyűlés előtt, ha azon arányokat is feltüntetem, melyek e triennium egyes éveiben tisztán e cím alatt elértettek.

Csupán tagdíjban befolyt:

1874-ben	12.490 ft.
1875-ben	13.477 „
1876-ban	14.440 „

Ha most e triennium utolsó évi bevételét az előbbi triennium utolsó évi bevételével

télével, azaz 11.495 frttal összehasonlítjuk, a növekedés 25 százalék, mely szám ismét azon örvendetes tényről tesz bizonyosságot, hogy társulatunk a közönség körében évről évre nagyobb pártolásnak örvend.

Áttérve a *könyvkiadó vállalat* bevételeire és finaciális eredményeire, ki kell emélnem, hogy e vállalat első ciklusa minden reményen felül eddigelé is annyit jövedelmezett, hogy a tiszta haszonból már 2139 frt. fordítottat a társulati alaptólke növelésére.

A második ciklus még befejezve nem lévén, egyelőre csak a befolyt összegekről adhatok számot. E czímen

1875-ben befolyt . . . 7.586 frt.
1876-ban „ . . . 11.653 „ 20 kr.

A két év alatt össz. 19.239 frt. 20 kr.

A negyedik bevételi összeg, az országgyűlés által társulatunk részére megszavazott országos segély, évenként 4000 frt. Mint rendkívüli bevételt megemlítem itt, hogy Semsey Andor úr 1875-ben tudományos kutatásokra a társulatnak nagylelkűen 1000 frtot ajánlékozott.

Mellőzve a figyelemfásasztó részletezést csak a tisztán tudományos czélokra fordított kiadásokat emelem ki. E triennium alatti

kiadások összege 102.899 frt. 64 krt. tesz. Ebből kiadatott:

Kutatások és írói díjakra 26.792 frt. 38 kr.
Nyomatásra és műmellék-

letekre	37.376	„ 71	„
Népszerű előadásokra	2.689	„ 58	„
Könyvtára	7.026	„ 44	„
Összesen	73.885	„ 11	„

Tisztán tudományos czélokra fordított tehát az összes kiadásból 72 százalék, míg az administráció csak 28 százalékot vett igénybe.

Mellőzve a társulati helyiség butorzatában fekvő értéket, végezetül az értékpapirokban és kész pénzben levő társulati vagyronról adok számot.

A triennium kezdetén a társulatnak ily értelemben vett vagyona 17.273 frt. volt, s e triennium utolsó évében 24.845 frtot tesz; gyarapodott tehát 7572 frttal, azaz 44 százalékkal.

A felhozottakból meggyőződhetett a tisztelt Közgyűlés, hogy társulatunknak évről évre szép arányokban növekedő vagyona, míg egy részről az alap szilárdulását növeliz másrészt azon örvendetes érdeklődésről tes, bizonyosságot, melyet a társulat szellemi tevékenységével a közönség körében kiérdemel.

* * *

A KIR. MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT PÉNztÁRÁNAK ÁLLÁSA 1876 VÉGÉN.

I. PÉNztÁRI EGVBEVETÉS 1876-İK ÉVI DECEMBERHÓ 31-İKÉN.

B e v é t e l :

1. Az 1875-ik évről maradt <i>takarékpénztári betételek</i>	12300 frt. — kr.		
2. Az 1875-ik évről maradt <i>készpénz</i>	1365 „ 75 „	13665 frt. 75 kr.	
3. Az 1876-ban lefizetett pártoló és örökítő tagsági <i>alapítványok</i>	981 „ — „		
4. <i>Alapítvány</i> a könyvkiadó vállalat I-ső ciklusának bevételi többletéből	722 „ 15 „		
5. <i>Nyereség</i> az 1876. július 1-én kihúzott és mások által helyettesített 3 drb 100 frtos szőlőváltási kötvény után	83 „ 25 „	1786 „ 40 „	
6. <i>A forgó tőke</i> 1876-ik évi összes bevétele		18063 „ 75 „	
7. Az „országos érdekű kutatások és közlemények“ számlájának bevétele	4150 „ — „		
8. A könyvkiadó vállalat I. ciklusának 1876-dik évi bevétele	849 frt. 53 kr.		
9. A <i>könyvkiadó vállalat</i> II. ciklusának 1876-ik évi bevétele	11653 „ 20 „	12502 „ 73 „	
Bevételek főösszege		50168 „ 63 „	

K i a d á s :

1. A lefizetett alapítványokból vásárolt állampapírokra	1726 frt. 36 kr.
2. A forgó tőke számlájában kimutatott kiadás	17763 „ 17 „
3. A könyvkiadó vállalat I-ső ciklusának összes kiadása	849 frt. 53 kr.
4. A könyvkiadó vállalat II. ciklusának összes kiadása	11865 „ 97 „ 12715 „ 50 „

5. Az „országos érdekű kutatások és közlemények“ számlájának összes kiadása	6198	„ 78 „
6. Takarékpénztárban elhelyezett készpénz	10000	„ — „
7. Egyelőző összeg	1764	„ 82 „
Kiadások főösszege	50168	„ 63 „

II. ALAPÍTVÁNYOK SZÁMLÁJA.

I. B e v é t e l :

	Készpénz :	Állampapír :	Kötelezvény :
1. Az 1875-ik évről maradt	56 frt. 28 kr.	18987 frt. 50 kr.	2286 frt. 50 kr.
2. 1876-ik évben befolyt alapítványok	981 „ — „	200 „ — „	300 „ — „
3. Nyereség az 1876-ik év július 1-én kihúzott 3 drb. 100 frtos szállóváltási kötvény után	83 „ 25 „	— „ — „	— „ — „
4. Alapítvány a könyvkiadó vállalat I. ciklusának 1876. évi bevételi többletéből	722 „ 15 „	— „ — „	— „ — „
5. Vásárolt állampapírok	— „ — „	2200 „ — „	— „ — „
Összes bevétel	1842 „ 68 „	21387 „ 50 „	2586 „ 50 „

2. K i a d á s :

	Készpénz :	Állampapír :	Kötelezvény :
1. A 2200 frt. névleges értékű állampapírok vételára	1726 frt. 36 kr.	— frt. — kr.	— frt. — kr.
2. A befizetett alapítványok kiadott kötelezvényei	— „ — „	— „ — „	781 „ — „
3. Egyelőző összeg	116 „ 32 „	21387 „ 50 „	1805 „ 50 „
Összes kiadás	1842 „ 68 „	21387 „ 50 „	2586 „ 50 „

3. E g y b e v e t é s :

	Készpénz :	Állampapír :	Kötelezvény :
Az összes bevételből	1842 frt. 68 kr.	21387 frt. 50 kr.	2586 frt. 50 kr.
Levonva az összes kiadást	1726 „ 36 „	— „ — „	781 „ — „
Marad mint <i>tényleges alapítóke</i>	116 „ 32 „	21387 „ 50 „	1805 „ 50 „

III. FORGÓ TŐKE SZÁMLÁJA.

B e v é t e l :

1. Az 1875-dik évről maradt pénzkészlet	1235 frt. 78 kr.
2. Alapítványi és takarékpénztári kamatok	1458 frt. 35 kr.
3. Oklevelek díja	918 „ — „
4. Helybeli tagok évdíjai	3912 „ — „
5. Vidéki tagok évdíjai	9662 „ — „
6. Helybeli tagok évdij-hátralékai	65 „ — „
7. Vidéki tagok évdij-hátralékai	346 „ — „
8. Előre fizetett tagdíjak	455 „ — „
9. Előfizetések és elárusított kiadványok	1167 „ 30 „
10. Felülfizetés	1 „ — „
11. Vegyesek	79 „ 10 „
Összes bevétel	19299 frt. 53 kr.

K i a d á s :

1. A „ <i>Természettudományi Közöny</i> “ kiállítására	6478 frt. 35 kr.
2. Népszerű előadásokra	1059 „ — „
3. Könyvtárra	2012 „ 11 „
4. Oklevelek kiállítására	177 „ 80 „
5. Kisebbségi nyomtatványokra	422 „ 50 „

6. Irodai költségekre	110	„ 21	„
7. Póztai költségekre	268	„ 10	„
8. Szállásbér, 5 negyedévre	1750	„ —	„
9. Bútorokra	505	„ 31	„
10. Fára- és világításra	299	„ 16	„
11. Rendkívüli kiadásra	200	„ —	„
12. Tiszti díjazásra	3270	„ 61	„
13. Szolgák fizetésére	970	„ —	„
14. Vegyesekre	240	„ 02	„
		17763	frt. 17 kr.
Pénztári készlet 1876. végén, mint egyenlítő összeg		1536	„ 36 „

IV. ORSZÁGOS ÉRDEKŰ KUTATÁSOK ÉS KÖZLEMÉNYEK SZÁMLÁJA.

B e v é t e l :

1. Az 1875-dik évi maradék az országos segélyből	8734	frt. 03	kr.
2. Semsey Andor úr adományából (1875-ről)	850	„ —	„ 9584
3. Az 1876-dik évi országos segély	4000	„ —	„
4. Visszatértett előleg	150	„ —	„ 4150
			13734
Összes bevétes			frt. 03 kr.

K i a d á s :

1. Franklin-társulatnak a „Magyarország Pókfaunája“ I. köt., „Magyarország bodobácsféléinek magánrajza“ és az „Útmutató a meteoritek megfigyelésére“ című munkák nyomtatásáért	1050	frt. 78	kr.
2. Herman Ottó úrnak a „Magyarország pókfaunája“ című művének tiszteletdíjára	140	„ —	„
3. Morelli G. úrnak fametszetekért	13	„ —	„
4. Bartsch Samu úrnak tiszteletdíj a Rotatoriákat tárgyzó munkájáért	300	„ —	„
5. Dr. Krenner József úrnak a „Magyarország ásványai“ című munkájára	500	„ —	„
6. Dr. Kosutány Tamás úrnak a „Magyar dohányok vegytani és növényélettani vizsgálatát“ tárgyzó munkájáért	1000	„ —	„
7. Dr. Ujbricht Richárd úrnak a „bor- és mustanalisz módszereinek megvizsgálása“ stb. költségeire	400	„ —	„
8. Dr. Plósz Pál úrnak a „balatonvidéki borok chemiai megvizsgálása“ stb. költségeire	300	„ —	„
9. Pungúr Gyula úrnak a „Magyarország tücsök-fajainak monographiája“ cz. munkájánaktisztelet-díjára	80	„ —	„
10. Dr. Csanády Gusztáv úrnak a „Balaton-vidéki borok chemiai megvizsgálása“-ra	300	„ —	„
11. Maderspach Livius úrnak a „Magyar- és Erdélyország vasérczfekehelyeinek megvizsgálása és leírása“ munkájára	500	„ —	„
12. Lóczy Lajos úrnak a „Baráthegyi barlang“ megvizsgálására	200	„ —	„
13. Kerpely Antal úrnak a „vas és legfontosabb vegyületei“ s a t. megvizsgálásáért	1000	„ —	„
14. Wittinger János úrnak 4 tábla kőrajzért a „Rotatoriák“-hoz	200	„ —	„
15. Grund V. úrnak 500 tábla készítéséért	115	„ —	„
16. Könyvkötői munkákért	100	„ —	„
		6198	frt. 78 kr.
Egyenlítő összeg, készpénzben		7535	„ 25 „

V. KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT.

1) Az I-ső cyklus (1872—74) számlája 1876-ban.

B e v é t e l : az 1876-ik évben összesen	849	frt. 53	kr.
K i a d á s : tiszti díjazásokra	127	„ 38	„
Maradt készletül s alaptiványúl iratott	722	„ 15	„

2) A II-ik cyklus (1875—77) számlája 1876-ban.

B e v é t e l :

1. 1875-ik évről marad pénzkészlet				2789	frt. 66	kr.
2. A m. tud. akadémiától a könyvkiadó vállalat se- gélyezésére megszavazott összegből	2000	frt. —	kr.			
3. 1876. évben befizetett évdíjak	7332	„ 50	„			
4. Bekötési díjak	2320	„ 70	„	11653	„ 20	„
Összes bevétel				<u>14442</u>	<u>„ 86</u>	<u>„</u>

K i a d á s :

1. Fordítói és revisori tiszteletdíjakra	2177	frt. 50	kr.			
2. Nyomatási költségekre	4746	„ —	„			
3. Műmellékletek- és fametszetekre	552	„ 48	„			
4. Bekötésekre	2163	„ 60	„			
5. Kisebb nyomtatványok, szállítás, vegyesek	616	„ 82	„			
7. Tiszti díjazásra	1099	„ 57	„			
8. Szolga fizetésére	510	„ —	„	11865	„ 97	„
Levonván a kiadást a bevételből, marad 1876 végén <i>pénztári készletül</i>				2576	„ 89	„

VI. ÖSSZESÍTETT VAGYON-KIMUTATÁS.

a) A l a p t ő k e :

1. Kötelezvényekben	1805	frt. 50	kr.			
2. Értékpapirokban, névleges értékben	21387	„ 50	„			
3. Készpénzben	116	„ 32	„	<u>23309</u>	<u>frt. 32</u>	<u>kr.</u>

b) F o r g ó t ő k e :

1. Készpénz, mint pénztári maradék 1876. végén				1536	„ 36	„
Az Összes tiszta vagyon az 1876-dik év végével				<u>24845</u>	<u>„ 68</u>	<u>„</u>
Összehasonlítva az 1875. végén kimutatott tiszta vagyonnal				22566	„ 06	„ kral,
Az 1876-ik évi vagyon-szaporodás				<u>2279</u>	<u>„ 62</u>	<u>„</u>

(Az itt kimutatott tiszta vagyon összegén, 24845 frt. 68 kron felül, rendelkezik a könyvkiadó vállalat 2-ik cyklusa 2576 frt. 89 kr. készlettel s az országos érdekű kutatások és közlemények számlája 7535 frt. 25 kr. készlettel.)

Kelt Budapesten, 1876-ik évi december 31-én.

LEUTNER KÁROLY,
pénztárnok.

*A választmány részéről kiküldött szám-
és pénztárviásgdó bizottság :*

*A közgyűlés részéről kiküldött szám- és
pénztárviásgdó bizottság :*

DAPSY LÁSZLÓ, s. k.
LENGYEL BÉLA, s. k.

EGRESY REZSŐ, s. k., MÁDAY IZIDOR, s. k.
SOMOGYI RUDOLF, s. k.

IV.

K Ö N Y V T Á R N O K I J E L E N T É S.
— Heller Ágosttól. —

Tisztelt Közgyűlés! A mint valamely könyvtárban a könyvek száma túlhaladja az egy-két ezeret, okvetetlenül szükséges, hogy rendszeresen felálltassanak és lajstromoztassanak. Hosszas keresgetés nélkül ki kell derülni, hogy 1) meg van-e valamely munka a könyvtárban vagy sem? 2) e vagy ama

szakmából milyen könyvek vannak meg, és 3) hol van a könyvtár akár melyik könyvnek a helye?

Csak ha e feltételnek elég van téve, lehet a könyvgyűjteménynek valósággal hasznát venni. E nélkül az egy olyan tenger, melyből a türelmes buvár csak sok fáradsággal és némi szerencsével halászhajta ki a kívánt könyveket.

Ebből a szempontból indult ki a társulat igazgató választmánya, midőn két év-

vel ezelőtt a könyvtár újra leendő felállítását és katalogizálását, múlt évi júniushavi ülésén pedig az immár rendezett könyvtár jegyzékének kinyomatását elrendelte. Mikor a múlt közgyűlés alkalmával szerencsém volt a társulati könyvtár állapotáról jelentést tenni, a rendezés munkája lényegében be volt fejezve. Azóta azonban a könyvek száma több mint 1100 művel szaporodott, részint Dr. Bene Rudolf tagtársunk nagyobbszerű adománya által, részint vétel útján. Miután a könyvtárnak e rendkívüli növekedése által a művek száma egy teljes harmaddal szaporodott és azonkívül a nyár folytán helyiséget is változtattunk, a catalogizálást csakis a múlt novemberben fejezhettem be. A könyvek címjegyzéke, mely körülbelül 10 nyomtatott ívre fog terjedni és a könyvtár állapotát az 1876-iki év végén képviseli, már sajtó alatt van (az első ívét van szerencsém ezzel bemutatni) és néhány hét múlva alkalmasint teljesen elkészül. A jegyzék két részből áll: Első része a könyvek teljes címét adja, a szerzők szerint betűsoros rendben összeállítva; második része a rövidített címeket szakok szerint csoportosítva. A katalogus berekesztése után bekebelezett könyvek lajstroma ugyanolyan alakban mint a nyomtatott jegyzék és annak folytatásaképpen írott könyvben lesz közhasználatra kitéve.

Az 1875-ben történt rendezés alkalmával — mint múlt évi jelentésemben is volt szerencsém említeni — a könyveket 16 csoportba osztályoztuk s így is helyeztük el. De minthogy a múlt évben a nemz. muzeum könyvtárának kettős példányai közül 300-nál több természettudományi munkából álló gyűjteményt szereztünk meg, melyek csekély kivétellel magyar szerzőktől származnak, vagy magyar viszonyokra vonatkoznak és 1830 előtt jelentek meg, ezekből „Hungarica“ név alatt új osztály állíttatott fel, melylyel a könyvtári csoportok száma 17-re emelkedett.

Könyvtárunk gazdagságát 1876 végén a következő hasábon levő táblázat tünteti elő.

E kimutatás szerint könyvtárunk az elmúlt év végén 4532 műből állott, körülbelül 8400 darabban. 1875 végén ellenben volt 3408 munka 6897 darabban, s így a gyarapodás 1124 munka 1500 darabban, nem véve tekintetbe a folyóiratok és a tudományos társulatok kiadványainak gyarapodását.

Somogyi Rudolf tanár úr, elődöm a könyvtárnoki hivatalban, négy évvel ezelőtt összeszámította a könyvtárunkba apránként befektetett pénzüsségeket; de minthogy azóta a könyvek száma tetemesen emelkedett, nem lesz talán érdektelen mostani értékét, a mennyire közelítőleg lehetséges, újra megbecsülni.

Társulatunk keletkezésétől, 1841-től fogva 1876 végeig a következő összegek fordítottak a könyvtárra:

1841—73-ig	12.369	frt.	50	kr.
1874-ben	2.291	„	63	„
1875-ben	2.722	„	70	„
1876-ban	2.012	„	11	„

Összesen 19.395 frt. 94 kr.

Hozzászámítva az ajándékokból és cseréből származó, több ezerre menő köteteket, társulatunk összes könyveinek értékét bátran tehetjük 30—35.000 forintra.

A csoport neve	Csoportbetű	Hány mű	Gyarap. 1876-ban
Folyóiratok	O	205	15
Tudományos társulatok kiadványai	P	162	17
Orvostudomány, egészségügytan, balneologia	K	1126	500
Hungarica	S	320	320
Zoologia	G	302	28
Geographia, ítleírások, statisztika, nemzetgazdaságtan	E	285	18
Vegyesek	R	278	33
Philosophia, tudomány-történelem, biographiák, történelem	B	271	31
Botanika	H	227	22
Mineralogia, geologia, palaeontologia	J	222	6
Gazdaságtan, erdészettan	F	222	45
Physika	M	200	23
Physiologia, anatomia	L	184	10
Chemia, chemiai technologia	C	158	10
Astronomia, meteorologia, astrophysika	D	152	16
Anthropologia, ethnographia, művelődéstörténelem, nyelvészet, tanügy	A	128	13
Encyclopaediák, szótárak, bibliographia, programok, megnyitó beszédek	N	90	17
Összesen		4532	1124

A múlt évben járatott a társulat 96 folyóiratot; ezek közt volt: magyar 19, német 50, francia 13 és angol 9.

Cservizonyban áll a társulat 67 tudományos társulattal, melyek közt hat a lefolyt évben indította meg a kiadványok kicserélését, t. i.: 1) Società toscana di scienze Naturali residente in Pisa. 2) Museo nacional. Rio de Janeiro. 3) Société entomologique de Belgique. 4) Magyar földrajzi társulat. 5) Museo Civico di Storia naturale di Genova. 6) Naturwissenschaftl. Gesellschaft zu Chemnitz.

A könyvtár használatát illetőleg: a múlt évben 920 mű kölcsönöztetett ki a társulat helyiségén kívül való használatra, —

A pénztárnoki és a könyvtárnoki jelentésekkel kapcsolatban jelenti az elnök, hogy a választmány a közgyűlést megelőzőleg a múlt évi számadásokat és a pénztárat, valamint a könyvtárat is bizottságilag megvizsgálta.

A számadásokat és a pénztárat ezenkívül részletesen megvizsgálta az a háromtagú bizottság is, melyet e célra a múlt januári közgyűlés a maga kebeléből nevezett ki.

A vizsgáló bizottságok jelentéseit, melyek két elsejéről már a legutóbb tartott választmányi ülés is tudomást vett, P e t h ő másodtitkár terjeszti elő:

1. D a p s y László és L e n g y e l Béla urak, mint a számadások és a pénztár megvizsgálására kiküldött bizottsági tagok, jelentik s a pénztárnok eredeti számadásainak hitelesítő lapjára rájegyezték, hogy „a k. m. természettudományi társulat fennebb előadott (1876-ik évi) pénztári kimutatását az illető könyvekkel, értékpapirokkal és pénztári készlettel összehasonlítólág megvizsgálván, azt minden részleteiben helyesnek találtuk. Budapest, 1874 január 11-ikén.”

2. Dr. B e n e Rudolf, Dr. K ö n i g Gyula és báró E ö t v ö s Loránd urak, mint a könyvtár megvizsgálásával megbízott tagok, a következőkben nyilatkoznak: „A bizottság tagjai H e l l e r Ágost könyvtárnok úr előterjesztése alapján meggyőződtek a könyvtár felállításában és rendezésében történt haladásról. A múlt év folyamában számrá nézve is jelentékenyen növekedett könyvtár most már tágas helyiségben s jól rendezetten van felállítva. Használatát a kényelmes és csendes olvasóterem és az elkészült új lajstrom nagy mértékben elősegítik. A bizottság kellemes kötelességének tartja a könyvtárnok úrnak a rendezés körül kifejtett fáradozásáért köszönetet mondani.”

3. E g r e s y Rezső, M á d a y Izidor és S o m o g y i Rudolf urak, mint a múlt 1876 január 19-iki közgyűlés kebeléből kiküldött szám- és pénztárvizsgáló bizottság tagjai, eljárván megbízatásukban, 1877 január 14-ikéről kelve az eredeti számadások hitelesítő lapján eme szavakkal adnak jelentést az eredményről: „Alólirottak, mint a közgyűlés által a számadások és a pénztár megvizsgálására kiküldöttek, úgy a számadási könyveket, mint a pénztári készletet s az értékpapírosokat a számadásilag kimutatott mennyiségben hiány nélkül találtuk.”

E jelentések felolvasása után az elnök kérdést intéz a közgyűléshez: vajjon az imént felolvasott tiszti jelentésekre nincs-e valakinek észrevétele?

D o m a n i c z k y István az alapszabályok 12. §-ának a) pontjában azt olvassa, hogy „a választmánynak jogában, sőt kötelességében áll a pénztár *időnként* meg-

vizsgáltatni.” Kérdi vajjon az időközönként való megvizsgálás tényleg megtörtént-e?

Az elnök kijelenti, hogy a választmány ez idő szerint a pénztárnak rövidebb időközökben való megvizsgáltatását nem tartotta szükségesnek; annál kevésbbé, mert e számadások megvizsgálására két bizottság szokott kiküldetni: egyik a közgyűlés, másik a választmány kebeléből; azonfelül a pénztárnok *félvéneként* lezárja a számadásokat, melyek ugyancsak *félvéneként* a társulat közlönyében nyilvánosan közöltetnek; *havonként* részletes számadást terjeszt a választmány elé és ugyancsak *havonként* az egyes kontók összeállítására és összegezése alkalmával a titkárok szokták a számadásokat ellenőrizőleg átvizsgálni, a kik egyszerűsmind a pénztárnoktól függetlenül az egyes számlák utalványozása alkalmával mind a bevételek mind a kiadások összegét nyilvánosságban tartják.

A közgyűlés rövid eszmecsere után megnyugszik az eddigi gyakorlatban és S o m o g y i Rudolf felszólalására zsinórmértékül elégedőnek tartja az alapsz. 19. §-ában foglaltak fenntartását.

D a p s y László kívánatosnak tartaná, ha a jövődöben megbíznák a tisztikar hogy a közgyűlésen a lefolyt évek eredményein felül oly vezéreszméket is terjesztene elő, a melyeket a következő trienniumban követendőeknek tart; hogy így a közgyűlés már eleve hozzászólhasson az egyes véleményekhez és esetleg utasítást adhasson a tisztviselőknak követendő eljárásukra nézve.

B. E ö t v ö s Loránd az ily programbeszédek tartását gyakorlatilag nem tartja kivihetőnek, minthogy ilyenkor még a megválasztandó tisztikar ismeretlen, s kérdés vajjon a megválasztottak a lelépők nézetében osztoznak-e? E nézethez a k. gy. is csatlakozik.

Több felszólaló nem jelentkezővén, a közgyűlés a tiszti jelentéseket egyhangúlag tudomásul veszi s Lederer Ábrahám indítványára a tisztikarnak buzgó és sikeres működéseért jegyzőkönyvileg köszönetet szavaz.

Ezek után az elnök kérdést intéz a közgyűléshez: nem kívánja-e hogy a szavazatok most adassanak be s a hátralevő előterjesztések későbbre maradjanak?

Minthogy a szavazatok összehámlálása előreláthatólag hosszabb időt fog igénybe venni, elhatározzatik, hogy a szavazás azonnal végbé menjen.

A titkár felolvassa az alapszabályoknak a választásokra vonatkozó §-usait.

Az elnök szavazatszedőkül L e d e r e r Ábrahám elnöklete alatt G o n d a Béla és Ú j l a k i Péter urakat nevezi ki.

Ekkor az ülés folyama megszakíttatik s a szavazatok beszédetnek.

Rövid szünet után az elnök ismét megnyitja az ülést s a napirend hátralevő tárgyai kerülnek sorra.

Szily Kálmán első titkár a választmány részéről a következőket terjeszti elő: Legutóbbi közgyűlésünkön Weinberger S. Ferencz indítványozta, hogy „a társulat tűzze ki feladatai közé oly népszerű természettudományi tankönyvek készíttetését, melyek a tudomány modern állásának teljesen megfeleljenek s a népiskolák igényeihez legyenek szabva.“ A közgyűlés az indítványt bővebb tanulmányozás és megvitatás végett a választmányhoz tette át, oly feltétellel azonban, hogy az ügynek miként leendő megoldására nézve a választmánynak teljes szabadságot enged. — A választmány a kérdést tanulmányozván és bizottságilag is megvitatván, elismeri ugyan az indítvány indokolásában kimutatott akadályok súlyos voltát, melyeket a hibás természettudományi tankönyvek mind a népiskolák fejlődése, mind az alapos természettudományi ismeretek elterjedése elé gördítenek, és óhajtja is, hogy e baj mentől előbb orvosoltassék; — de nem javasolja hogy ezen a téren a természettudományi társulat lépjen fel mint kezdeményező. Ellenben úgy véli, hogy a társulat szívesen segédkezett fog nyújtani az eszme megtestesítésére, ha hozzá ez ügyben illetékes helyről megkeresés intéztetik. — Helyeslő tudomásul vétetik.

Jelenti továbbá a titkár, hogy Ónody Bertalan 200 frt. alapítvánnyal *pártoló tagul* óhajt felvétetni. — Egyhangúlag megválasztatik.

A múlt közgyűlés óta hárman léptek az *örökítő tagok* sorába: Kossuth Lajos, Pulszky Ferencz és Wartha Vincze. — Tudomásul vétetik.

Rendes tagokul a múlt közgyűlés óta 488-an választattak meg. — A rendes tagok névsorát, mely a „Természettudományi Közöny“ borítékán időközönként megjelent, a közgyűlés felolvasottnak tekinti s a választásokat tudomásul veszi.

Pethő Gyula másodtitkár előterjeszti a múlt évi pályázatok eredményét s a kitűzésre ajánlott új pályakérdéseket.

I. Most két esztendeje (1875 jan. 20.) a közgyűlés egy állattani s egy növényteni pályakérdést tűzött ki, mind a kettőt ismételve, a Bugát alapítványból 300 frt. jutalommal. — A határidő leteltéig, múlt október végeig, az állattani pályázatra egy munka sem érkezett; a növényteni kérdésre érkezett két mű, melyekről Dr. Jurányi Lajos és Klein Gyula bíráló urak, legutóbbi választmányi ülésünkön a következő jelentést terjesztették elő:

J E L E N T É S

a növényteni pályamunkákról.

„Az 1873 évi közgyűlésen kitűzött pályakérdésre: *„Adassanak elő kultivált növényeink betegségei, különös tekintettel azokra, melyek ősdi növények által idézettek elő“* csupán egy pályamű érkezett be; de mint-hogy annak a pályadíj nem volt kiadható, az 1875-ik évi közgyűlés a kérdést újból kitűzte. Az 1876 október 31-ikével letelt határnapig két pályamű érkezett be. Az első (I.) „... már ezentúl nem féltetek nemzetem“; a második (II.) „szebb a virágok jellegét, mintsem az emberek fogyatkozásait vizsgálni“ jellegével.

A II-ik számú dolgozat minden tekintetben oly hiányos, hogy kimerítő birálatot sem érdemel. Ennek igazolására elég lesz a következőket felemlíteni. A pályamű szerzője szerint: „az élő növények szervezetét minden (gomba) faj a maga sajátága szerint felbomlasztja, így az üszög megégeti, a rozsda megemészt, a penészgomba megrothasztja. Amúgyis élenyt egy sem lehet ki, sőt azt a levegőből mohón elnyeli, szénsav s ammoniak fejlődik ki belőle, ezért kellemetlen bízt terjeszt s ezt az élő növény besztája, mi miatt is vesznie kell.“ Arra a kérdésre pedig, hogy „mikép juthat a gomba a búza, kukoricza stb. belsejébe, egyszerűen következőkkel válaszol: „Csakugyan úgy, hogy virágzaskor a csirmag a virág bibéjére száll, innét a hímpporral együtt a maghonba jut, hol fejlődik, míg a külszínre nem tör, valamint a zsiszik peteit a borsó és lencse virágjára rakja...“ A betegségeket előidéző gombákat szerző egyszerűen említi, a fejlődés menetét egyenél sem írja le, de tényleg azt nem is ismeri, mert — hogy csak egy példát említsünk — tudomisa sincs arról, hogy az *Aecidium Berberidis*, az *Uredo* és a *Puccinia* ugyanazon gombafaj különböző alakjai. Különböztet szerző szerint a *Puccinia* azért tökéletesebb az üszögnél, „mert már sejtekkel van ellátva.“ A munka végén pedig — mely különben is csak 24 írott oldalra terjed — Darwin azon nézetét említve, mely szerint az ember majomtól származott volna, szerző ezt mondja: „Mily nagy bölcsesség! Így mételezik meg az idegen *litératori kalandorok*, a mi derék, tudomány után sovárgó ifjainkat...“ E néhány idézet eléggé jellemzi az egész munkát; s így nagyon természetes, hogy e pályázaton tekintetbe nem vehető.

„Az I. számú munkára nézve egészen hasonló helyzetben vagyunk, mint a milyenben az első pályázatra beérkezett szemben voltunk; mert ámbár azt, a mint tartalmaz — eltekintve néhány ponttól — helyesen, s a tudomány jelen állásával megegyezően feldolgozva találjuk, ámbár előadása jól érthető s általában szabatos, és ámbár e mun-

kához számos szép és helyes, Sorauer könyvéből vett rajz van mellékelve, mindamellett a pályadíjat ennek a munkának sem ítéltük oda. Indokolásúl majdnem ugyanazon érveket sorolhatjuk elő, a melyek a múlt pályázatról szóló jelentésünkben foglaltanak, különösen a pályamű rövidegére és hiányosságára. Rövid e pályamű, mert csak 23 felírvny lapra terjed, hiányos pedig azért, mert csupán csak azon betegségeket tárgyalja, melyek elősdiék által idézhetnek elő. Ehhez járult még, hogy a múltkori pályaművet, (mely ezalatt nyomtatásban is megjelent) daczára annak, hogy nemcsak az elősdiék által előidézett betegségeket, hanem a más okokon alapulókat is, — habár röviden — tárgyalta, még sem tartottuk érdemesnek a pályadíjra. Ennélfogva ezt a mostani pályaművet, mint még a múltkorinál is hiányosabbat, annál kevésbbé ajánlhatjuk jutalmazásra. — A dolgozat rövidségén és hiányosságán annál inkább lehet csudálkozni, mert szerzője, mint könnyen kimutatható, Sorauer, „Handbuch der Pflanzenkrankheiten“ című munkáját nemcsak ismerte, hanem fel is használta, és mivel tovbá a múltkori pályázatról szóló jelentésünket szintén ismerhette; mindez azonban nem indította a szerzőt arra, hogy, ha már nem is önállóan feldolgozott munkával, legalább Sorauer művéből készült kimerítő, a 300 forintos díjnak megfelelő kivonattal pályázott volna.“

„Az alólírt bírálók tehát a I. számú „már ezentúl nem féltetek nemzetem“ jelíggel ellátott pályamunkát sem ajánlhatják jutalmazásra.“

A választmány e bírálat alapján egyhangúlag elhatározta, hogy a pályadíj kiadását nem fogja ajánlani a közgyűlésnek; hanem — minthogy a kérdés kidolgozását fontosnak és szükségesnek tartja — ajánlja a közgyűlésnek, hogy a kérdés tüzessék ki még egyszer pályázatra. — Elfogadtatott. A pályaművek jelíggés leveleinek a helyszínén való elégetésével H i d e g h Kálmán és N a g y Dezső urak bizatnak meg, kik is a rendben talált peccéses leveleket azonnal átadták az enyészetnek.

2. 1877-re a választmány a következő pályakérdések kihirdetését ajánlja a közgyűlésnek:

a) Az országos érdekű kutatások szabályzatának sorrendjében 1877-re kétezer forintot *vegytani* kutatásokra *nyílt pályázat* útján. (A felhívás teljes szövege a jövő füzet borítékán közöltek).

b) A B u g á t-féle alapítványból, a módosított alapszabályok sorrendje szerint, 300 frtot a következő ásványtani kérdésre: „Elemzessenek mennyilegesen a következő magyarországi ásványok: 1. Kristályosodott tetraedrit (fakóércz) Kapnikbányáról, Nagyágról, Úrvölgyről és Szászkaról. 2. Tömör,

fényes tetraedrit Kapnikbányáról.“ Beküldés határideje 1878 okt. 31.

c) Ugyancsak a Bugát-alapból a meddőnek maradt állattani kérdés helyett a következő feladatot, 300 frt. jutalommal: „Kivántatik az Anguillulidák családjának monographiája, egyes fajokon teendő önálló vizsgálatok alapján, a kellő számú rajzokkal felszerelve.“ Szövege legalább 3 nyomatott ívre terjedjen. A beküldés határideje 1878 október 31.

d) A növénytani pályakérdés újra kitűzetik 300 frt. jutalommal. A beküldés határideje 1878 okt. 31. (A részletes felhívást és a pályázás szabályait a márcziusi füzet borítékán fogjuk közleni.)

A közgyűlés a választmány ajánlatait egyhangúlag elfogadja s a felsorolt pályakérdések kihirdetését elrendeli.

A jelen 1877-ik évi számadások és a pénztár megvizsgálásával a közgyűlés a maga részéről D o m a n i c z k y István, G h y c z y Géza és S o m o g y i Rudolf urakat, póttagul E g r e s y Rezső urat bizza meg.

Ezzel az ülés napirendje ki lévén merítve, a netalán teendő indítványokra került a sor.

D o m a n i c z k y István azt a kérdést veti fel: micsoda határozat alapján csatoltatott a könyvkiadó vállalat 1-ső ciklusának tiszta jövedelméből az alapítókéhez az a 722 frt., mely az 1876-ik évi pénztári egybevetésben van kimututva?

S z i l y Kálmán emlékezteti a felszólalót a múlt közgyűlés azon határozatára, melylyel helyeslő tudomásúl vette a titkárnak következő jelentését: „... a könyvkiadó vállalat első ciklusa társulatunknak 1400 frt. tiszta hasznót jövedelmezett, ámbár még mintegy 200 teljes példány van készletben. A választmány elrendelte, hogy a könyvkiadó vállalat tiszta jövedelme tőkésítessék, tartalékalapúl a jövedőre.“

Domaniczky a válaszszal meg van elégedve, s a közgyűlés a titkár válaszát egyhangúlag tudomásúl veszi.

Minthogy ezentúl szólásra senki sem jelentkezett s a közgyűlés napi rendje — a választásokat kivéve — teljesen ki van merítve, az *elnök*, tisztársai nevében is még egyszer megköszönve a bennök helyezett bizodalmat, az eddigi tisztikarral együtt megbízatását a közgyűlés kezébe teszi le.

A közgyűlés ekkor korelnökké közfelkiáltással T a k á c s Jánost, korjegyzővé D é c h y Mórt választja meg.

A szavazatszedő bizottság e közben elkészülvén a tisztikarra beadott szavazatok összeszámolásával, L e d e r e r Ábrahám

válatási elnök az eredményről következőképen tesz jelentést.

Beadatott összesen 99 szavazat.

Ebből általános szótöbbséget kaptak, és pedig mint

Elnök: Than Károly 84 szavazatot.

Alelnökök: Balogh Kálmán 75; Takács János 53 szavazatot.

Első titkár: Szily Kálmán 89 szavazatot.

Másodtitkárok: Pethő (Petrovits) Gyula 82; Paszlavszky József 59 szavazatot.

Könyvtárnok: Heller Ágost 88 szavazatot.

Pénztárnok: Leutner Károly 87 szavazatot.

Takács János korelnök az alapszabályok 20-ik §-a értelmében a tisztikart megválasztottnak nyilvánítja a közgyűlés a választások ezen eredményét egyhangúlag tudomásul veszi.

Than Károly az elnöki széket elfoglalva, köszönetet mond a közgyűlésnek kitüntető bizalmáért mind a maga mind az újra megválasztott tisztikar nevében.

Ezek után — minthogy a választmányi tagokra beadott szavazatok összeszámlálása csak most kezdődik meg, s előre látható, hogy néhány órát fog igénybe venni — a közgyűlés szótöbbséggel elhatározza, hogy eme szavazások eredménye a hivatalos választási jegyzőkönyv szerint a „Természettudományi

Közlöny“ legközelebbi füzetében közöltetik, s addig is a napi lapokban adassék köztudomásra.

Ezzel az elnök a közgyűlést befejezetteknek nyilvánítja.

A választmányi tagokra történt szavazás eredményét a választási jegyzőkönyv a következőleg adja elő:

Beadatott összesen 99 szavazat.

Ebből általános szótöbbséget kaptak és 1877-re választm. tagokul megválasztottak:

Allattanra: Margó Tivadar 95, Herman Ottó 90, Kriesch János 85, Frivaldszky János 84 szavazattal.

Asvány- és földtanra: Szabó József 94, Krenner József Sándor 91, Hofmann Károly 80, Hantken Miksa 74 szavazattal.

Élettanra: Jendrássik Jenő 84, Thánhoffer Lajos 84, Plósz Pál 83, Hirschler Ignác 80 szavazattal.

Növénytanra: Jurányi Lajos 95, Klein Gyula 89, Dapsy László 80, Schuch József 69 szavazattal.

Természettanra: Sztoczek József 95, Bátor Eötvös Loránd 92, Schenzl Guidó 89 szavazattal. (A negyedik választmányi tagságra senki sem kapott általános szótöbbséget. Legtöbb szavazatot kaptak a három megválasztott tag után: Schuller Alajos, 43-at, és Jedlik Ányos, 37-et.)

Vegytanra: Lengyel Béla 93, Wartha Vincze 88, Nendtvich Károly 74, Hídegh Kálmán 67 szavazattal.

LEVÉLSZEKRÉNY.

(3.) G. P. úrnak P.-ban. — Első kérdésére: „vajjon a jódkeményítő vegyület-e vagy sem?“ álljon itt válaszul az e tekintetben legmegbízhatóbb kémikus, Kolbe véleménye, ki az ő „Lehrbuch der organischen Chemie“ című munkája III-ik kötetében a 14-ik lapon a következőket mondja:

„Die Jodstärke enthält die Bestandtheile nicht in bestimmten Verhältnissen, es scheint daher nicht eine chemische Verbindung, sondern eine mechanische Auflagerung von Jod auf Stärke zu sein.“

Második kérdésére, hogy „mely gázokat nem sikerült még eddig csepegősekké

tenni?“ válaszunk ez: Faraday minden gázt birt cseppfolyósítani, csak az oxigént, hidrogént, szénagyódot, nitrogén-bioxydot és a mocsárléget nem. Keverékeik, péld. a levegő és a világító gáz, mint ilyen, szintén permanens gázok. W. V.

(4.) J. A. úrnak P.-t. — A téli vilámlás és dörgés nem olyan valami nagyon ritka dolog, a mit ott, hol különben a meteorologia viszonyokat rendszeresen nem figyelik, érdemes volna följegyezni. —

— A többi kérdésekre vonatkozó válaszokat, terünk szűk volta miatt, csak a jövő füzetben közölhetjük.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.